

Natuurwereld

Deze onvervangbare natuurweelde moet de plaats ruimen voor verpestende instellingen, zoals volgende foto er een voorstelt.

H a n s H a v e n :

Steeds meer en meer worden plekken ongerepte en onvervangbare natuur opgeofferd aan de eisen van industrie en ekonomie. Ekonomische argumenten wegen meestal zwaarder dan die van natuurwetenschap en natuurbescherming. Maar mits goede wil en overleg kan toch veel natuurheerlijkheid gespaard blijven.

Verliest Nederland twee kostbare duingebieden ?

Enige jaren geleden ontstond in de Nederlandse natuurbeschermingswereld hevige beroering toen grootse plannen werden bekendgemaakt voor het aanleggen van haven- en industriegebieden bezuiden de bestaande mond van de Nieuwe Waterweg, de brede vaarweg van Rotterdam naar zee. Deze plannen gingen, naast het ontnemen van de agrarische bestemming aan nagenoeg het gehele eiland Rozenburg, uit van een vol-

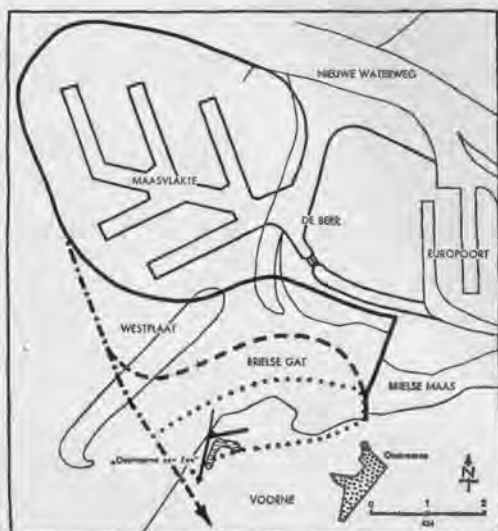
ledige onttakeling van het 1300 hektare grote natuurreservaat De Beer met zijn rijke strand- en duinvegetaties en broedvogelbevolking. Ondanks intensieve akties op vele niveau's wonnen de ekonomische argumenten het van de natuurwetenschappelijke en rekreatieve. Op 19 november 1957 aanvaardde de Rotterdamse gemeenteraad het nog slechts in ruwe lijnen geschetste «Plan-Europoort».

Sindsdien is reeds 400 hektare aan het oorspronkelijke natuurmonument ontnomen. In de naaste omgeving van het resterende deel wordt gegraven, opgespoten en gebouwd en zelfs verzezen er reeds reusachtige olietanks, waarvan de inhoud via de juist gegraven havens door supertankers wordt aangebracht.

Nauwelijks vier jaar na de voor natuurbeschermers zo trieste beslissingen inzake De Beer werden in oktober 1961 nog gedurfder plannen voor hetzelfde gebied bekend. Op de Maasvlakte, een bij de scheepvaart gevreesd gebied van zand- en slibbanken voor de kust van De Beer en het zuidelijker gelegen eiland Voorne, zou een uitgebreid gebied van havens met bijbehorende industrie gevestigd moeten worden, één geheel vormend met de terreinen van Europort. De Nieuwe Waterweg zou een nieuwe, verder zeewaarts gelegen monding krijgen.

Het zou noodzakelijk zijn de Maasvlakte in te polderen door het leggen van een sterke ringdijk. Zou deze omringende dam, die aan de noordzijde van De Beer «in zee» moet gaan, met een boog naar de zuidrand van het natuurmonument terugkeren, dan was het allemaal — zij het met moeite — te verteren geweest. De natuurbeschermers hebben immers de gedachte aan het verlies van De Beer langzamerhand wel moeten aanvaarden. Maar de plannen voorzien thans in een projectie van de gevreesde dam op de kust van Voorne, waarmee natuurgebieden van wellicht nog grotere importantie dan die van De Beer bedreigd worden.

De waterbouwkundige verwezenlijking van het uitgestrekte haven- en industriecomplex, dat als een enorme wrat in zee zou uitpuilen, zou in nationaal en internationaal verband zeker bewondering oogsten. De economische noodzaak van zo'n immens gebied in de geprojecteerde omvang is echter niet duidelijk aangetoond. Tenzij men tal van vage prognoses uit de kring van zakelijk geïnteresseerde instanties als zodanig wil beschouwen. Evenmin zijn tot nu toe waterbouwkundige motieven voor het richten van de dam op

Plannen voor het omstreken gebied. De dunne lijnen geven de huidige vorm van de eilanden aan. De gemeente Rotterdam wil een gebied hebben als aangegeven door de stippellijnen. Het Brielse Gat zou dan in een smal binnenmeer veranderen. De dam rond de Maasvlakte zou dan op Voorne worden gericht, volgens de streep-stippelijn. De natuurbeschermers zien het liefst het plan beperkt tot het gebied, dat binnen de dikke getrokken lijn valt. De Westplaat wordt hiermee grotendeels gespaard, terwijl het Brielse Gat «open» blijft. Het provinciaal bestuur van Zuid-Holland voelt het meest voor een tussenoplossing, zoals de onderbroken dikke lijn aangeeft.

(uit : «Natuur en Landschap»)

Voorne in plaats van op De Beer verstrekt.

De voorstanders van recreatie- en natuurbeschermingsbelangen stellen alles in het werk om de diverse overheidsinstanties van het grote belang van de natuurgebieden op Voorne en in het Brielse Gat — het water tussen De Beer en Voorne — te doordringen. Via artikelen in de pers, bezwaarschriften aan de overheid, brochures en besprekingen maken zij hun standpunt kenbaar. Zo hebben zij onder meer bezwaren aangevoerd tegen drie hoofdpunten uit de voorlopige plannen :

1. De voorgestelde demarkatielijn tussen het haven- en industriegebied en het gebied van de Voorne kust. Deze begrenzing bevindt zich veel te dicht bij de Voorne kust, zodat sprake zal zijn van een ernstige visuele ontsiering van het landschap (torenkranen, fabrieksschoorstenen) en van

Olieraffinaderijen bij Rotterdam een bron van luchtverontreiniging. (Foto Hans Haren, Rotterdam)

overlast door luchtverontreiniging. De natuurbeschermers zouden de demarkatielijn willen zien verschuiven in noordelijke richting, zodat de bezwaren ten dele zouden worden ondervangen.

2. De voorgestelde aanleg van een op Voorne geprojecteerde dam ter afsluiting van het Brielse Gat. Deze dam zou een eind maken aan de invloed van de zee, die voor de dynamiek van dit gebied zorg draagt. Slikdeeltjes uit de Nieuwe Waterweg zouden door deze afsluiting neerkomen op het resterende strand van Oostvoorne, zodat de strandrecreatie bedreigd zou worden.

3. De voorgestelde aanleg van een primaire weg over deze dam dwars door de prachtige duinen van Oostvoorne. Deze verbinding zou de groene gordel langs de Voornse kust verminken en een eind maken aan de rust en de ongereptheid van dit terrein. Aanbevolen wordt verbreding van de bestaande dam in de Brielse Maas, zodat het verkeer hiervan gebruik zou kunnen maken.

Het is zinvol nu eens te bezien wat er in de toekomst met zekerheid verdwijnt met het teloorgaan van De Beer en wat de mogelijke konsequenties zijn voor de natuurgebieden op Voorne. Waren de beide eilanden vroeger door de Brielse Maas van elkaar gescheiden, sinds 1950 zijn ze door een zware dam ter afsluiting van deze zeearm verbonden. Aan de zeezijde van de dam ligt nu het Brielse Gat, dat in het noorden begrensd wordt door het natuurreserveaat De Beer en in het zuiden door Voorne.

De Beer.

Tal van landschapstypen zijn op De Beer verenigd in één reserveaat. Zo treft men er aan: strand- en schelpvlakten, slikken, schorren, rietgorzen, duinstruweel, vochtige duinvalleien met zoetwaterplasjes en opgaand bos. Tevens kan men er op de onafzienbare, door kreken doorsneden strandvlakte de vorming van jonge duinen bestuderen. Is het wonder dat talrijke vogels dit rustige, landschappelijk zo gevarieerde oord kozen om er hun jongen groot te brengen en er tijdens de herfststrek te fourageren?

In 1956 kwamen o.m. 1000 paar v's-diefjes, 6000 paar kapmeeuwen, 80 paar dwergsterns en 135 paar kluten op De Beer tot broeden. Van nog tenminste 62 andere vogelsoorten w.o. weide-, zang- en roofvogels, eenden en hoendersoorten, werden broedgevallen met zekerheid vastgesteld. De mogelijkheid om de gedragingen van de vele soorten in hun natuurlijk milieu te observeren, wordt door velen aangegrepen. In het najaar is De Beer voor duizenden trekvogels, vooral eenden en steltlopers, een veilige pleisterplaats waar zij niet door jachtgeweren worden verdreven.

Juist in 1961 is de internationale ornithologische betekenis van De Beer opnieuw aangetoond door een onderzoek naar het voorkomen van de grote stern door het Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (RIVON). Enige jaren geleden was nog

Vogeleiland De Beer

(Foto Marcel Verbruggen)

sprake van een Nederlandse populatie van 30.000 à 40.000 broedparen van de grote stern. Gebleken is dat thans in Nederland nog slechts 12.000 à 15.000 paren tot broeden komen, ofwel 80% van alle Europese broedparen. Op De Beer telde men in 1961 naast talrijke andere vogelsoorten ca. 3000 paren grote sterns, ergo 20% van het Europese kontingent van deze soort ! Deze internationale allure van De Beer legt ons een grote verantwoordelijkheid op.

De dierenwereld staat bij de bezoeken van het natuurmonument meer in de belangstelling dan de plantengroei, die hier niettemin om haar veelheid van oorspronkelijke vormen van grote betekenis is. De studie van de vele plantengezelschappen (zoutvegetaties, duindoornstruweel, vlierbos) heeft al vele geleerden van naam naar De Beer doen komen. Botanische zeldzaamheden als gele hoornpapaver, zwarte toorts, gesteelde obione e.a. kan eenieder aantreffen.

Het ziet er naar uit dat het natuurmonument radikaal vernietigd zal worden. De gemeente Rotterdam hoopt de vestiging van een hoogovenbedrijf op de zandgrond van De Beer te kunnen bewerkstelligen, terwijl het overige deel aan havens en industrie dienstbaar zal worden gemaakt. Al zijn de stemmen uit de natuurbeschermingshoek nog niet verstomd, aangenomen moet worden dat De Beer niet behouden zal kunnen blijven. Het spreekt vanzelf dat iedere natuurliefhebber het verlies van zo'n buitengewoon rijk oord betreurt. Maar beter dan over een dergelijke ramp te blijven mijmeren is het uit te zien naar mogelijkheden ter compensatie van het verlies De Beer.

Met grote belangstelling werden in natuurbeschermingskringen de waterstaatkundige en biologische ontwikkelingen op de 4 km lange en 1 km brede Westplaat in het Brielse Gat gevolgd. De in 1961 gekonstateerde vestiging van een ijle vegetatie van pionierplanten in dit zoute milieu zal het aanslibbingsproces aanzienlijk versnellen en broedpogingen van strandvogels als kluut, scholekster, strand- en bontbekplevier en enige soorten sterns en meeu-

wen lijken in de toekomst niet uitgesloten. In gedachten zag men ter vervanging van De Beer al een nieuw, ongerept natuurgebied met unieke studiemogelijkheden ontstaan. Helaas, als de plannen doorgang zouden vinden, zou de Westplaat grotendeels binnen de te bedijken Maasvlakte vallen, zodat een nieuwe hoop dreigt te vervliegen.

Voorne.

Ook op Voorne treffen wij verschillende landschappen aan, die ieder op zich dermate geschakeerd zijn dat zij zich in dit bestek niet laten beschrijven. Een globaal overzicht geeft het volgende beeld. Aan het Brielse Gat ligt een onbegroeid slikgebied, dat via een hoger gelegen zone met karakteristieke zoutplanten overgaat in een «groen strand», eveneens met een halofiele vegetatie. Dat strand wordt afgesloten door een complex van jonge duintjes met een voor ons land unieke begroeiing van biestarwegras, blauwe zeedistel en zeewolfsmelk. Zuidelijker vinden we een gewoon badstrand, dat wordt begrensd door zeeduinen die ter versterking met helm en hier en daar zelfs met populieren zijn beplant.

Meer landinwaarts volgt dan langs de gehele kust van Voorne een dichtbegroeid duingebied, dat in Europa zijn weerga niet vindt. Nabij de badplaats Oostvoorne, ligt juist achter de buitenduinen een eeuwenoud gemengd loofbos, in bezit van de stichting «Het Zuid-Hollands Landschap». Naar het zuiden toe strekt zich dan het eigenlijke duingebied uit, dat — aldus een brochure van de Kontakt-Kommissie voor Natuur- en Landschapsbescherming — zijn waarde ontleent aan «de zonering van het duinlandschap als gevolg van de in recente tijd opgetreden schoksgewijze geomorfologische opbouw, de aanwezigheid van uitgestrekte, zeer vochtige duinvalleien en de naar verhouding bescheiden en aan het landschapsbeeld ondergeschikte menselijke ingrepen, de veelvuldige gradiënten van oecologische factoren en als resultaat daarvan een zeer grote rijkdom aan plante- en diersoorten».

Rechts : Duindoorn (Foto Maréel Verbruggen)

Parnasia (Foto Marcel Verbruggen)

Zo zijn er van Voorne meer dan 400 soorten hogere planten bekend, in diverse combinaties samengroeïend, vegetatietypen waarvan een aantal elders zeer zeldzaam is. Een paar beroemde soorten van Voorne watergamander, bitterling, teer guichelheil, bonte paardestaart en muggenorchis.

Ook de dierenwereld is goed vertegenwoordigd. Op de slikken en schorren vinden duizenden ganzen, eenden, meeuwen en steltlopers een rustig en veilig voedselgebied. Behalve de broedvogels van Voorne en De Beer vinden talrijke doortrekkende soorten hier de tafels gedekt.

De duinen herbergen een belangrijke avifauna, die naast vogels als blauwe reiger, roerdomp, Kievit, tureluur en kempfaan vooral vele soorten zangvogels omvat. Als bijzonderheden vermelden wij het witgesterde blauwborstje en de putter. Een zeldzame verschijning langs de binnenduिनrand is de hop. Bij het duinmeer «Het Brede Water» broeden kuifeend

en geoorde fuut, terwijl lepelaars daar in de laatste jaren broedpogingen hebben gedaan. Tal van andere zoölogische bijzonderheden laten wij hier onvermeld. Het grote aantal onderzoeken door vakbiologen, dat momenteel aan de gang is, onderstreept de natuurwetenschappelijke betekenis. De aanwezigheid van een biologisch station vergroot de mogelijkheden voor deze nuttige werkzaamheden.

Bij een indamming van de Maasvlakte met de afsluiting van het Brielse Gat zouden diepgaande veranderingen in het landschapsbeeld optreden, die het verdwijnen van de meest karakteristieke plantesoorten tot gevolg zou hebben. Het afgesloten Brielse Gat zou immers worden getransformeerd tot een binnenmeer met «dood» zoet water. Tevens zouden de duinen niet meer aan zee grenzen: het samenspel van zee, wind, zand en plant zou worden verstoord.

Zo zouden het Groene Strand van

Oostvoorne en de buitenduinen met de daarop aansluitende duindoornstruwelen ten dode gedoemd zijn. Heel licht brakke valleien zouden grondig van karakter veranderen en ordinaire vegetaties gaan dragen. De meer binnenwaarts gelegen struwelen zouden op de duur schadelijke invloeden ondergaan van de luchtverontreiniging en door verandering van mesoklimaat. Reeds nu is te voorspellen welke plantesoorten zouden verdwijnen of ernstig benadeeld zouden worden. Een paar voorbeelden: alle zoutplanten, blauwe zeedistel, zeewolfsmelk, bitterling, parnassia, alsmede gentianen-, duizendgulden-, kruid- en orchideeënsoorten.

Een dergelijke vrees bestaat ook voor de eigen fauna van Voorne. Door het teloor gaan van de specifieke biotopen zouden juist de belangwekkende diersoorten verdwijnen. Het verloren gaan van de vele voedselslikken in dit gebied lijkt des te ernstiger, gezien de ontwikkelingen in het Zuidnederlandse deltagebied,

waar mettertijd als gevolg van de uitvoering van het Deltaplan de meeste slikken verloren zullen gaan. Honderdduizenden trekvogels zouden op hun trekroutes zeer bemoeilijkt worden voor wat betreft het vinden van voedsel en rustgelegenheid.

De strijd om het behoud van de ongereptheid van Voorne en ter verkrijging van compensatie van De Beer lijkt ongelijk. De tijd van het uitsluitend schermen met natuurwetenschappelijke argumenten is voorbij. De Voornse duinen kunnen b.v. zonder bezwaar heel wat verpozing zoekende stedelingen opnemen en de natuurbeschermers aarzelen niet dit ter kennis van de autoriteiten te brengen. De Stichting «Het Zuid-Hollands Landschap» heeft zelfs een plan («Oostvoorne aan Zee») laten ontwerpen ter bevordering van de strandrecreatie.

Het wordt een schipperen tussen tal van tegenstrijdige belangen. Maar de hoop op sukses is levend!

Vervoer van zeevissen op grote afstand

Het personeel van de Dierentuin te Antwerpen is onlangs van Roscoff (Finistère) teruggekeerd met een belangrijke verzameling vissen en ongewervelde dieren, afkomstig uit de Atlantische Oceaan en het Nauw van Kales. In een wagen, uitgerust met kuipen met een speciaal bestendige luchttoevoer, ingericht voor het vervoer van vissen en andere levende zeedieren, kwam deze kollektie in goede staat naar het Aquarium van de Zoo.

Dank zij de bereidwillige medewerking van de verschillende diensten van het Biologisch Station te Roscoff, lukte deze onderneming opperbest en talrijke nieuwe soorten kwamen aldus de verza-

melingen van de Dierentuin verrijken. Wij noteren o.m.: 5 hondhaal, 4 zeekat, 3 doornstaartrog, 10 gevlekte lipvis, 5 groene lipvis, 2 zwartoog lipvis, 3 veelkleurige lipvis, 2 zeebaars, 4 zeepaling, 13 harder, 18 slijmvis, 1 puitaal, 4 zeedonderpad, 10 knorhaan = rode poot, 10 heremietkreeft, 5 kokerworm, 5 reuzenzeester, 5 rode zeester, 4 strandkrab, 1 noordzeekrab, 15 oester, 3 spinkrab, 12 pollak, 2 rode zeebarbeel, parasitaire zeeanemoon, zaaggarnaal, wieren, Bryozoa, mosselen, enz...

Aldus is het Aquarium opnieuw een bijzonder aantrekkingspunt geworden voor de talrijke bezoekers van de Dierentuin te Antwerpen.